

การศึกษาวิเคราะห์วิบากกรรมของบุคคลตามที่ปรากฏ ในอรรถกถาธรรมบท

An analytical Study of Vip ka-Kamma of A person as
found in the Dhammapada Commentary

พระมหาชลัน ภุริวฑฒโน (ชลันรัตน์)

Phramaha Chalun Bhurivadḍhano (Chalunrat)

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

Mahamakut Buddhist University Lanna Cammpus

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาวิบากกรรมในพุทธปรัชญาเถรวาท 2) เพื่อศึกษาวิบากกรรมของบุคคลตามที่ปรากฏในอรรถกถาธรรมบท 3) เพื่อวิเคราะห์วิบากกรรมของบุคคลตามที่ปรากฏในอรรถกถาธรรมบท ผลการวิจัยพบว่า

1) วิบากกรรมในพุทธปรัชญาเถรวาท แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ (1) กุศลวิบาก เป็นวิบากกรรมที่ดี ให้ผลเป็นความสุข (2) อกุศลวิบาก เป็นวิบากกรรมที่ไม่ดี ให้ผลเป็นความทุกข์

2) วิบากกรรมของบุคคลมีทั้งวิบากกรรมของพระพุทธเจ้า พระสาวก พระสาวิกา อุบาสก อุบาสิกา และบุคคลทั่วไป

3) วิบากกรรมของของพระพุทธเจ้า พระสาวก พระสาวิกา และอุบาสก อุบาสิกา สรุปลงในกรรม 12 ในข้อที่ 3 และ ข้อที่ 4 ได้แก่ อปราปรเวทนิยกรรม เป็นกุศลกรรมหรืออกุศลกรรมที่ทำในขณะที่แห่งชวนเจตนาดวงที่ 2-6 กรรมนี้ให้ผลได้เรื่อยไปในอนาคตเมื่อเลยจากภพหน้าไปแล้วคือได้โอกาสเมื่อใดก็ได้ผลเมื่อนั้น ไม่เป็นอโหสิกรรมตราบเท่าที่ยังอยู่ในสังสารวัฏการให้ผลของกรรมนี้ และอโหสิกรรม จึงเป็นกรรมที่เลิกให้ผลหรือไม่มีผล หมายถึงกรรมที่ไม่ได้มีวิบากแล้ว (ในอดีต) จักไม่มีวิบาก (ในอนาคต) และย่อมไม่มีวิบาก (ในปัจจุบัน)

คำสำคัญ: วิบากกรรม, บุคคล, คัมภีร์อรรถกถา

Abstract

This thesis was aimed; 1) to study Vipaka-kamma in Theravada Buddhism, 2) to study vipaka-kamma of a person appeared in the Dhammapada commentary, and 3) to analyze vipaka-kamma of a person as appeared in the Dhammapada commentary. The results of research were found that:

The research findings were as follows: 1) Vipaka-kamma in Buddhist philosophy are divided into two categories namely; (1) Kusala-vipaka which is a good vipaka-kamma that yields results of happiness, (2) Akusala-vipaka which is a bad vipaka-kamma that yields results of suffering. 2) Vipaka-kamma of people such as the Buddha, His male and female disciples, His male and female followers and the general people. 3) Vipaka-kamma of the Buddha His male and female disciples, His male and followers that can be summarized in 12 actions of the third and the fourth articles, that is, Aparaparavedaniyakamma which are wholesome actions and unwholesome actions that are made in the moments of 2-6 moving intentions. This action gives continuous results in the future after next world, that is, it gives results whenever it get chances and it will never become fruitless as long as one lives in this life circle. The production of result of this action and the Ahosikamma become fruitless action or ineffective action, that is, the actions which produced no results in the past, will never produce results in the future and produce no results in the present.

Keywords: Kammic result, Person, Dhammapada

บทนำ

พระพุทธศาสนาสอนหลักความจริงว่า สิ่งทั้งหลายทั้งปวง ไม่ว่าจะเป็นคนสัตว์ หรือสิ่งของ เป็นรูปธรรมหรือนามธรรม เป็นวัตถุหรือเป็นเรื่องจิตใจ ไม่ว่าจะชีวิตหรือโลกที่ แวดล้อมอยู่ก็ตาม ทั้งหมดล้วนเป็นไปตามธรรมดาแห่งเหตุปัจจัย เป็นเรื่องของปัจจัยสัมพันธ์ ธรรมดาที่ว่านี้มองด้วยสายตาของมนุษย์ เรียกว่า กฎธรรมชาติ เรียกในภาษาบาลีว่า นิยาม แปลว่า กำหนดอันแน่นอน ทำนองหรือแนวทางที่แน่นอน หรือความเป็นไปอันมีระเบียบ

แน่นอน เพราะปรากฏให้เห็นว่า เมื่อมีเหตุปัจจัยอย่างนั้น ๆ แล้ว ก็จะมีความเป็นไปอย่างนั้น ๆ แน่นอน กฎธรรมชาติหรือนิยามนั้น แม้จะมีลักษณะทั่วไปอย่างเดียวกันทั้งหมดคือความเป็นไปตามธรรมดาแห่งเหตุปัจจัยแต่ก็อาจแยกประเภทออกไปได้ตามลักษณะอาการจำเพาะที่เป็นแนวทางหรือเป็นแบบหนึ่ง ๆ ของความสัมพันธ์ อันจะช่วยให้กำหนดศึกษาได้ง่ายขึ้น หลักธรรมต่าง ๆ ไม่ว่าจะมียี่ห้อใด ๆ ล้วนสัมพันธ์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั้งสิ้น เพราะแสดงถึงหรือสืบเนื่องมาจากหลักสัจธรรมเดียวกัน และเป็นไปเพื่อจุดหมายเดียวกัน แต่นำมาแสดงในชื่อต่าง ๆ กัน โดยชี้ความจริงเพียงส่วนใดส่วนหนึ่งคนละส่วนละตอนกันบ้าง เป็นความจริงอันเดียวกัน แต่แสดงคนละรูปละแนวเพื่อวัตถุประสงค์คนละอย่างบ้าง ด้วยเหตุนี้หลักธรรม บางข้อจึงเป็นเพียงส่วนย่อยของหลักใหญ่ บางข้อเป็นหลักใหญ่ด้วยกัน ครอบคลุมความหมายของกันและกัน แต่มีแนวหรือรูปแบบการแสดงและความมุ่งหมายจำเพาะในการแสดงต่างกัน หลักธรรมที่ควรกล่าวถึงไว้ในที่นี้คือกรรมหรือกรรมนิยาม ในสังคมคนจำนวนมากไม่เข้าใจเรื่องกรรมหรือเข้าใจเรื่องกรรมอย่างคลาดเคลื่อน (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2542: 151)

กรรม แปลตามศัพท์ว่า การงาน หรือการกระทำ แต่ในทางธรรมต้องจำกัดความจำเพาะลงไปว่า หมายถึง การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา หรือการกระทำที่เป็นไปด้วยความจงใจ ถ้าเป็นการกระทำที่ไม่มีเจตนา ก็ไม่เรียกว่าเป็นกรรมในความหมายทางธรรม ดังพระพุทธพจน์ที่ตรัสไว้ในนิพเพธิกสูตรว่า “เจตนาหิ ภิกขเว กम्मํ วทามิ เจตยิตฺวา กम्मํ กโรติ กาเยน วาจาเย มนสาภิกขุทั้งหลาย เรากล่าวเจตนาว่าเป็นตัวกรรม บุคคลคิดแล้ว ย่อมกระทำการกรรมด้วยกาย วาจา ใจ” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 22 ข้อ 334: 418)

พระอัมมปทัฏฐกถาหรืออรรถกถาธรรมบทมีทั้งหมด 8 ภาค พระพุทธโฆษาจารย์ชาวอินเดีย ท่านได้เดิน ทางไปยังเกาะสิงหล(ลังกา) เพื่อปริวรรตอรรถกถาธรรมบทจากภาษาสิงหลเป็นภาษาบาลี ราวพุทธศตวรรษที่ 9 อรรถกถาธรรมบทเป็นการนำเอาพระพุทธพจน์ที่ปรากฏในพระสูตร มาอธิบายขยายความในลักษณะของการแต่งเป็นนิทาน โดยมากจะเป็นเรื่องของการสอนให้ทำความดี ละเว้นความชั่ว ทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว ซึ่งก็คือเรื่อง กฎแห่งกรรมนั่นเอง ดังตัวอย่างที่ปรากฏในธรรมบทภาค 1 เป็นเรื่องราวของบุรุษผู้ฆ่าหมูเลี้ยงชีพชื่อว่า “จุนทสุกริก” เขาฆ่าหมูด้วยวิธีการที่โหดร้ายเป็นเวลาถึง 55 ปี และไม่เคยทำบุญเลยสักครั้งเดียว ก่อนที่เขาจะตายผลกรรมปรากฏแก่เขาทั้งที่ยังมีชีวิตอยู่ คือเขาร้องเหมือนหมูโดนเชือด และคลานไปมาในบริเวณบ้านเป็นเวลาถึง 7 วัน เมื่อเขาตายไปแล้วก็ไปเกิดในอเวจีมหานรก พระพุทธเจ้าจึงตรัสสอนว่า

“อิธ	โสจติ เปจจ	โสจติ
ปาปการี	อุภยตถ	โสจติ
โสจติ	โส	วิหณญติ
ทิสวา	กम्मกิลิฏฐมตฺตโนติ.”	

ผู้ทำบาปเป็นปกติ ย่อมเศร้าโศกในโลกนี้, ละไปแล้ว ย่อมเศร้าโศก, ย่อมเศร้าโศกในโลกทั้ง 2, เขาเห็นกรรมของตนแล้ว ย่อมเศร้าโศก, เขาย่อมเดือดร้อน (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2547: 119)

สรุปว่า เรื่อง กรรม ถ้ามองอย่างอย่างผิวเผิน จะดูเหมือนเข้าใจง่าย แต่ความเป็นจริงแล้วกรรมเป็นสิ่งที่ละเอียดลึกซึ้งและยากแก่การเข้าใจมาก เช่น เด็กที่เกิดมาแล้วพิการ ถ้าเป็นในทางธรรมก็จะอธิบายได้ว่าเป็นกรรมของสัตว์ที่สร้างไว้ในอดีตชาติ แต่ถ้าเป็นในทางการแพทย์ก็จะบอกว่ายีนส์หรือพันธุกรรมของเด็กไม่สมบูรณ์ ผู้ที่จะรู้เรื่องกรรมได้ดีที่สุดก็คือพระพุทธเจ้าหรือพระอรหันตสาวกทั้งหลายเท่านั้น เพราะท่านเหล่านั้นมีญาณอันบริสุทธิ์ สามารถหยั่งรู้และเข้าใจในคำว่า “กมฺมนา วตตตี โลโก สัตว์โลกยอมเป็นไปตามกรรม” ได้อย่างแท้จริง

ด้วยเหตุผลดังกล่าวมา ผู้วิจัยมีความเห็นว่าเรื่องกฎแห่งกรรมที่ปรากฏในอรรถกถาธรรมบท เป็นเรื่องที่ควรศึกษาหาความรู้ยิ่ง และมีความสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา สามารถปลูกฝังความเชื่อความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับบาปบุญคุณโทษได้ เพราะมนุษย์และสัตว์ทำกรรมทุกวันและย่อมเป็นไปตามกรรมที่ตัวเองทำ กรรมบางอย่างที่ปรากฏให้เห็นสามารถนำมาสอนเพื่อเป็นอุทาหรณ์ในสังคมได้เป็นอย่างดี และพระพุทธศาสนาเองก็เป็นกรรมวาทคือสอนเรื่องกฎแห่งกรรมอยู่แล้ว ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ทำวิจัยเรื่องกฎแห่งกรรมในอรรถกถาธรรมบทนี้

ระเบียบวิธีวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยใช้เอกสารตำราที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับเรื่องกฎแห่งกรรม ซึ่งมี 2 ชั้น ดังนี้

1. ตำราที่เป็นเอกสารชั้นปฐมภูมิ คือพระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถาแปล ชุด 91 เล่ม ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย และพระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500
2. ตำราที่เป็นเอกสารชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ อรรถกถาธรรมบท 8 ภาค ซึ่งเป็นข้อมูลหลักในการศึกษาระบบทศปี พุทธธรรม และเอกสารตำราที่เป็นงานวิจัยมีเนื้อหาเกี่ยวกับ

เรื่องกรรม

3. ขอบเขตด้านเนื้อหาได้กำหนดไว้เป็น 3 ประเด็น ตามวัตถุประสงค์ คือ

3.1 นานาทัศนะเกี่ยวกับกฎแห่งกรรมทั้งที่ปรากฏในพระไตรปิฎก อรรถกถา และคัมภีร์อื่นทางพระพุทธศาสนา รวมทั้งแนวคิดของนักปราชญ์ที่มีผู้รวบรวมไว้เป็นหลักฐานทางวิชาการ

3.2 กฎแห่งกรรมที่ปรากฏในอรรถกถาธรรมบททั้ง 8 ภาค

3.3 วิเคราะห์กฎแห่งกรรมที่ปรากฏในอรรถกถาธรรมบท โดยนำแนวคิดทางพระพุทธศาสนามาเป็นข้อมูลหลักในการวิเคราะห์

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาค้นคว้าจากตำราเอกสารทั้งที่เป็นชั้นปฐมภูมิและชั้นทุติยภูมิ

2. เก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เช่น หอสมุด มหาวิทยาลัย เชียงใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อินเทอร์เน็ต

3. เมื่อได้ข้อมูลตามที่ต้องการแล้วก็นำมาประมวลผล คัดกรอง จัดให้เป็นหมวดหมู่ว่าเรื่องใดควรแสดงก่อน เรื่องใดควรแสดงหลัง ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

4. ประมวลผล สรุปเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

5. นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์วิพากกรรมของบุคคลตามที่ปรากฏในอรรถกถาธรรมบทพบว่า วิพากกรรมที่ดี (กุศลวิพาก) และวิพากกรรมที่ไม่ดี (อกุศลวิพาก) ของพระพุทธเจ้า พระสาวก พระสาวิกา และอุบาสก อุบาสิกา ไว้ในการวิจัยนี้ ก็เนื่องจากว่าวิพากฝ่ายกุศลของพระพุทธเจ้า พระสาวก พระสาวิกา และอุบาสก อุบาสิกา นั้นมีอยู่มาก เพราะกว่าจะได้บรรลุเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นพระอรหันต์ หรือ บรรลุโสดาผลนั้นก็ลำบากเพียรบำเพ็ญบารมีมามาก ซึ่งมีทั้งกุศล และอกุศล ไปพร้อม ๆ กัน การพรรณนาถึงวิพากกรรมที่ดีในส่วนของพระพุทธเจ้า พระสาวก พระสาวิกา และอุบาสก อุบาสิกา ก็มากพอที่จะเป็นงานวิจัยได้อีกชิ้นหนึ่ง ส่วนอกุศลวิพากนั้นเป็นสิ่งที่ผู้วิจัยให้ความสำคัญเพราะจะเป็นกรณีศึกษาว่า เป็นเรื่องน่าอัศจรรย์ที่แม้แต่พระพุทธเจ้าผู้มีบารมียิ่งใหญ่เช่นนี้ หรือ พระสาวก

พระสาวิกา และอุบาสก อุบาสิกา ก็ยังต้องได้รับวิบากกรรมที่เป็นอกุศลเหมือนกัน ซึ่งเป็นประเด็นที่น่าศึกษาเพราะจะทำให้ทราบความเป็นไปของวิบากกรรมและกฎแห่งกรรมในพุทธศาสนาดีขึ้น โดยเฉพาะกฎที่ยุติธรรมสำหรับทุกคนเสมอเหมือนกันโดยไม่มีข้อยกเว้นแก่ผู้ใด แม้กระทั่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระสาวก พระสาวิกา และอุบาสก อุบาสิกา ซึ่งเป็นผู้ที่หาบุคคลเปรียบไม่ได้ในโลกนี้ก็ตาม โดยศึกษาวิจัยเรื่องวิบากกรรมของพระพุทธรูป พระสาวก พระสาวิกา และอุบาสก อุบาสิกา ในพระไตรปิฎก และในอรรถกถาธรรมบท ซึ่งการศึกษาวิจัยเรื่องวิบากกรรมก็จะเป็นแนวทางในการลดละสิ่งที่ไม่ดี ให้กระทำสร้างเสริมแต่สิ่งที่เป็นคุณงามความดีต่อไป

จากการวิเคราะห์เกี่ยวกับภัยพิบัติทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นมา เช่น แผ่นดินไหว ภัยแล้ง และสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ สิ่งเหล่านี้เกิดมาจากฝีมือของมวลมนุษยเองที่ได้กระทำต่อธรรมชาติ ทำให้ธรรมกลับมาทำลายมนุษยเอง ภัยพิบัติต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับผู้คนในหลาย ๆ ส่วนของโลก รวมทั้งประเทศไทยเป็นวิบากกรรมที่มวลมนุษยเองได้กระทำลงไปกับธรรมชาติ และยอมเป็นเครื่องชี้ชัดถึงผลของการทำลายธรรมชาติของมนุษย โดยทั่วไปมนุษยมักมองเห็นว่าการเร่งรัดพัฒนาทางด้านเทคโนโลยี ด้านอุตสาหกรรม และด้านเศรษฐกิจ เป็นการนำสิ่งที่ดีมาสู่มวลมนุษย ทำให้ชีวิตมีความสะดวกสบายมากขึ้น มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นการมองเพียงด้านเดียว แท้ที่จริงแล้วการพัฒนาอย่างไร้ขอบเขตอย่างไม่มีขีดจำกัด และไม่คำนึงถึงความสมดุลของธรรมชาติ ล้วนแล้วแต่สร้างปัญหาให้กับมวลมนุษยเอง ยิ่งมีการพัฒนามากขึ้นเท่าใด ปัญหาต่าง ๆ ก็จะมีเพิ่มมากขึ้นเป็นเงาตามตัว เพื่อความอยู่รอดของมนุษย มนุษย์จะต้องเปลี่ยนวิถีทางการดำเนินชีวิตมาสู่การใช้ชีวิตอย่างยั่งยืน ในการเริ่มต้นดำเนินชีวิตอย่างยั่งยืนนั้น ก่อนอื่นเราจะต้องเข้าใจและยอมรับพันธกรณีในฐานะที่มนุษยเป็นส่วนหนึ่งของ สังคมชีวิตอันยิ่งใหญ่ มนุษย์จะต้องมีจิตสำนึกและความรับผิดชอบ ในผลของการกระทำและการตัดสินใจใน เรื่องที่เกี่ยวข้องกับสังคมนั่นต่อไป การพัฒนาของมนุษยจะต้องไม่กระทบกระเทือนหรือทำลายความเป็นเอกภาพของ ธรรมชาติ มนุษย์ทุกคนต้องมีความรับผิดชอบต่อผลกระทบที่ตนก่อให้เกิดแก่ธรรมชาติ มนุษย์ต้องอนุรักษ์ความหลากหลายของธรรมชาติ ความหลากหลายในธรรมชาติเป็นรากฐานสำคัญของสิ่งมีชีวิตทุกชนิด เป็นสิ่งที่จะทำให้สิ่งมีชีวิตทุกชนิดสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ มนุษย์กับสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ จะอยู่ร่วมกันได้อย่างสมดุลและมีความสุขต่อไป

อภิปรายผล

วิบากกรรมในพระพุทธรูป พบบว่ากรรม หมายถึง การกระทำที่ทำด้วย

เจตนา อันมีพื้นฐานมาจากกิเลส แสดงออกทาง กาย ทางวาจา และทางใจ มีทั้งกรรมดี และกรรมชั่ว ส่งผลต่อผู้กระทำการกระทำสาเหตุแห่งการเกิดกรรมเกิดจากผัสสะ โดยเริ่มต้นที่ใจเกิดการนึกคิดเรียกว่ามโนกรรม ส่งผลให้ผู้กระทำการกระทำต่อทางกาย และทางวาจา ผลของการกระทำ ไม่ว่าจะกรรมดี หรือ กรรมชั่วจะถูกสะสมไว้ในภวังคจิต รอโอกาสให้ผลแก่เจ้าของกรรม การจะตัดสินว่ากรรมใดเป็นกรรมดี หรือกรรมชั่วนั้น ทางพระพุทธศาสนาได้วางหลักเกณฑ์ไว้ โดยให้ดูที่สาเหตุแห่งการทำการกระทำและผลของกรรม ว่ามีผลกระทบต่อตนเองหรือผู้อื่น หรือ ทั้งตนเองและผู้อื่น หรือไม่กรรมในพระไตรปิฎกแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ 1. ตามคุณภาพของกรรมมี 2. อย่าง คือ กรรมชั่ว (อกุศลกรรม) และกรรมดี (กุศลกรรม) 2. ตามทางแห่งการทำการกระทำมี 3 อย่าง คือ ทางกายเรียกว่า กายกรรม ทางวาจา เรียกว่า วาจกรรม ทางใจ เรียกว่า มโนกรรม 3. ตามกรรมที่มีความสัมพันธ์กับวิบาก มี 4 อย่าง คือ กรรมดำมีวิบากดำ กรรมขาวมีวิบากขาว กรรมทั้งดำและขาวมีวิบากทั้งดำและขาว กรรมไม่ดำและไม่ขาวมีวิบากทั้งไม่ดำและไม่ขาว เป็นไปเพื่อความสิ้นกรรม กรรมประเภทนี้ เป็นกรรมที่มีเป้าหมายสูงสุดในทางพระพุทธศาสนา มีเจตนาเพื่อจะละกรรมดำ กรรมขาว และกรรมทั้งดำและขาว (บุญเสมอ แดงสังวาลย์, 2546: 74)

ในอรรถกถา เรียกว่า กรรม 12 ซึ่งได้มีการรวบรวมไว้เป็นหมวดหมู่ ผลของกรรมทำให้เห็นเป็นรูปธรรมชัดเจนยิ่งขึ้น มีกรรมตามหน้าที่ กรรมตามให้ผลตามลำดับ และกรรมที่รอเวลาในการให้ผลของกรรม

การให้ผลของกรรมแบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ ผลชั้นใน หมายถึง จิตใจ ให้ผลทันที ที่ทำการกระทำเสร็จ เป็นความรู้สึกที่ดีหรือชั่ว สะสมเป็นวิบากตกค้างในใจ รอวันแสดงตัวออกมาเป็นอุปนิสัย ผลชั้นนอกให้ผลเป็นลาภ ยศ สรรเสริญ เสื่อมลาภ เสื่อมยศ นินทา การให้ผลในชั้นนี้ต้องมีองค์ประกอบเรื่อง กาล คติ อุบัติ และปัจจัยมา เป็นปัจจัยเกี่ยวข้อง การให้ผลของกรรมทั้ง 3 ประเภทในพระไตรปิฎกดังกล่าวข้างต้น เป็นเรื่องของการให้ผลชั้นใน ส่วนการให้ผลของกรรม 12 เป็นการให้ผลชั้นนอก (พระพรหมโมลี (วิลาศ ญาณวโร), 2545: 511-112)

กฎแห่งกรรม เป็นกฎธรรมชาติที่มีการให้ผลที่แน่นอนและตายตัว ไม่มีข้อยกเว้น และจึงเป็นกฎศีลธรรม ที่ดูแลควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์และให้ผล มนุษย์ทุกคนต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตน ดังนั้นเมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่า การใช้เวลาปัจจุบันและเงื่อนไขของอโหสิกรรมทำให้มนุษย์สามารถเลือกสถานที่เกิด พร้อมทั้งรูปสมบัติคุณสมบัติได้ กล่าว คือ ทำแต่ กรรมดีอันมีเงื่อนไขไปสู่ผลที่ต้องการอย่างพากเพียร และปฏิบัติจนกลายเป็นอุปนิสัย ผลของกรรมย่อมส่งผลในชาติหน้าหรือชาติต่อ ๆ ไป และผลของกรรมบางอย่างสามารถส่งผลได้ในชาตินี้ได้เลย เช่น ความร่ำรวยหรือความฉลาด นอกจากนี้

พระพุทธศาสนายังให้ความสำคัญกับมโนกรรมของจิตที่ใกล้ดับ ซึ่งมีผลต่อคติที่ไปในชาติหน้า (คณะสงฆ์ธรรม, 2535: 58)

การดับกรรมต้องดับที่สาเหตุ คือ ผัสสะ พระพุทธศาสนาไม่ได้สอนให้มนุษย์ทำกรรมดีเพื่อติดอยู่แต่ความสุขและความดี แต่สอนให้มนุษย์ทำกรรมเพื่อละทิ้งกรรมดีและกรรมชั่วเพื่อไปสู่การสิ้นกรรม ด้วยวิธีการปฏิบัติตามมรรคมืองค์ 8 และพัฒนาตนเองด้วยหลักไตรสิกขา ซึ่งสามารถพัฒนากรรมของตนหลุดพ้นจากกิเลส เป็นเหตุให้สิ้นกรรมหรือดับกรรมการกระทำที่ไม่มีกิเลส ไม่จัดเป็นกรรมเป็นเพียงกิริยาเท่านั้น จึงไม่มีวิบากให้รับผลทำให้หลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด หรือหลุดพ้นจากวัฏฏะ 3 คือ กิเลส กรรม วิบาก บรรลุพระนิพพาน อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา

สรุป

จากการวิจัยพบว่าในพุทธปรัชญาเถรวาทนั้น ได้ให้แนวคิดและความหมายของคำว่า “วิบาก” คือ ผลของกรรม แต่ตามนัยยอภิสธรรม “วิบาก” เอาเฉพาะวิบากของจิตเท่านั้น ส่วนที่เป็นรูปเรียกว่า “กรรมชรูป” หรือ “กมฺมัตตารูป” ซึ่งแปลว่า “รูปที่เกิดจากกรรม” เราไม่ได้เรียกว่า “วิบาก” ดังที่ คัมภีร์ธัมมสังคณี อธิบายว่า “สภาวะธรรมที่ไม่เป็นวิบากและไม่เป็นเหตุเกิดวิบากคือสภาวะธรรมที่เป็นกิริยา รูป และธาตุที่ปัจจัยไม่ปรุงแต่ง” ซึ่งแนวคิดนี้แสดงว่า รูปไม่ใช่วิบากในความหมายที่คัมภีร์กำลังพูดถึงซึ่งมีความมุ่งหมายไปในเรื่องของจิตไม่ได้มุ่งกล่าวถึงเรื่องกรรม แต่รูปก็จัดเป็นผลของกรรมอย่างหนึ่งเหมือนกันดังเช่นที่กล่าวถึงการให้ผลของกรรมในขณะที่ปฏิสนธิในภพใหม่ ซึ่งมีรูปรวมอยู่ในการให้ผลนั้นด้วย จึงเรียกรูปในขณะที่ปฏิสนธินั้นว่าเป็นรูปที่เกิดแต่กรรม (กรรมชรูป) แต่โดยทั่วไปคำว่า “วิบาก” ก็ใช้ในความหมายที่รวมเอาผลของกรรมทุกอย่างได้เช่นกัน เช่น ในอังคุตตรนิกาย เอกกนิบาตมีข้อความแสดงว่า สุจริตทางทวาร 3 ให้แต่ผลที่น่าปรารถนา โดยแปลคำว่า “ผล” จากคำว่า “วิบาก” ในภาษาบาลี และในอรรถกถาธรรมบทตอนหนึ่งที่

ว่าด้วยเรื่องอนาถปิณฑิกวัตถุก็มีข้อความที่พูดถึงการให้ผลของกรรมดีและกรรมชั่วในภพนี้หรือภพหน้าโดยใช้คำว่า “วิบาก” ซึ่งแสดงคำว่า “วิบาก” มีความหมายที่ครอบคลุมผลของกรรมทุกอย่างที่ไม่ใช่เฉพาะวิบากจิต โดยจำแนกประเภทของวิบากกรรมได้ ดังนี้

1) วิบากภายในหรือวิบากที่เกี่ยวกับจิต คือ ผลของกรรมที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของ ผู้กระทำความผิด อันได้แก่สภาวะทางจิตมีความเมตตา และความเสียสละหรือความริษยา และความไม่เห็นแก่ตัว เป็นต้น ดังที่คำอธิบายเรื่องของปฏิจจสมุปบาทใน

คัมภีร์วิภังค์ได้กล่าวถึงการเกิดของสังขาร (เจตนา) ทำให้สภาวะทางจิตอื่น ๆ มีวิกิจ
 ณาเป็นต้น เกิดขึ้นด้วย กล่าวอีกอย่างก็คือสังขารหรือเจตสิกที่เป็นกุศลหรืออกุศลที่เกิดขึ้น
 ภายในใจซึ่งส่งผลต่อนิสัยหรือพฤติกรรมที่แสดงออกมาด้วย ผลของกรรมประเภทนี้เกิด
 ขึ้นทันทีที่ทำการกรรม ส่วนวิบากจิตที่เกิดขึ้นในขณะที่รับอารมณ์ภายนอกที่เป็นวิบากของกรรม
 ในภายนอกก็เป็นวิบากของกรรมอย่างหนึ่งดังที่คัมภีร์อภิธรรมมัตถสังคหะกล่าวถึงการที่กร
 รมให้ผลเป็นวิบากประเภทนี้ซึ่งอาจจะเกิดในชาตินี้หรือชาติหน้าก็ได้แล้วแต่การให้ผลของ
 กรรม ส่วนความสุขใจและความทุกข์ใจที่เกิดหลังจากการทำการกรรมสำเร็จก็สามารถจัดเป็น
 วิบากประเภทนี้ได้ แต่ต้องไม่สับสนกับความสุขใจและความทุกข์ใจที่ไม่ใช่ผลของ
 กรรมโดยตรง กล่าวคือ ความสุขใจและความทุกข์ใจมีอยู่ 2 ชนิด คือความสุขใจ
 และความทุกข์ใจที่เกิดจากความสมหวังหรือความผิดหวังในการได้กระทำกรรม
 นั้น เช่น ความสุขใจที่เกิดจากความสมหวังหรือความผิดหวังในการได้ทำกรรมนั้น
 เช่น ความสุขใจที่เกิดจากการฆ่าผู้อื่นสำเร็จ และความทุกข์ใจความทุกข์ใจที่เป็นวิ
 บากของกรรมที่ทาลงไป คือความสุขใจและความทุกข์ใจที่เกิดตามมาในภายหลัง
 ในฐานะเป็นผลที่ตรงกับลักษณะของกรรมที่ทาลงไปจริง ๆ เช่นความสุขใจที่ได้บริจาค
 ทรัพย์ช่วยเหลือผู้อื่น และความทุกข์ใจที่เกิดจากการทำผิดแล้วถูกจำคุกจากการ
 ฆ่าคน ความสุขใจและความทุกข์ใจชนิดนี้จึงจัดเป็นวิบากของกรรมที่แท้จริง

2) วิบากภายนอกหรือวิบากที่ไม่เกี่ยวกับจิต คือผลของวิบากกรรมที่เกิด
 ภายนอกจิต ของผู้กระทำการ ได้แก่สภาพร่างกาย เช่น ความสมบูรณ์หรือความพิการของ
 ร่างกาย และเหตุการณ์ภายนอกหรือสิ่งของ (อัญญาผล) สิ่งเหล่านี้มีค้ำยกย่องสรรเสริญ ความมี
 ทรัพย์มาก และความมีอายุยืนยาว เป็นต้น และผลที่ไม่น่าพอใจ (อนัญญาผล) มีค้ำนินทา ความ
 ยากจน และความมีอายุสั้น เป็นต้น ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสถึงผลของกรรมลักษณะต่าง ๆ ไว้ใน
 จุฬกัมมวิภังคสูตร เช่น การเบียดเบียนหรือทำร้ายผู้อื่นทำให้ไปเกิดมาเป็นมนุษย์มีอายุสั้นหรือ
 มีโรครุม และในปฐมปุญญาภิสันตสูตรพระพุทธเจ้าก็ตรัสถึงการให้ผลประเภทในลักษณะนี้
 เป็นแบบข้ามภพข้ามชาติว่า “ภิกษุทั้งหลาย ห้วงบุญ 4 ประการนี้แลนำมาสุขมาให้ เป็นไปเพื่อ
 ให้ได้อารมณ์ดีมีสุขเป็นผล ให้เกิดสวรรค์ เป็นไปเพื่อความเกื้อกูล เพื่อสุขที่นำปรารถนา นำ
 ไคร้ นำพอใจ” พุทธพจน์นี้แสดงถึงการให้ผลในเชิงรูปธรรมเพราะตรัสถึงการส่งผลให้ได้ไป
 เกิดในสวรรค์ซึ่งเป็นการให้ผลของวิบากกรรมในชาติหน้า นอกจากนั้น ในมหากรรมวิภังคสูตร
 พระพุทธเจ้ายังตรัสถึงการให้ผลกรรมประเภทนี้ในแบบข้ามภพข้ามชาติโดยทรงชี้ให้เห็นว่า
 วิบากกรรมที่บุคคลทำนั้นอาจให้ผลในชาตินี้ ชาติหน้า หรือชาติต่อ ๆ ไป เช่น บุคคลบางคนมัก
 ทำแต่กรรมดีในชาตินี้แต่ตายไปแล้วเกิดในอบายเพราะอำนาจบาปกรรมที่ทำไว้ในอดีตหรือ

ในเวลาใกล้จะตาย ดังนั้นผลของวิบากกรรมประเภทนี้จึงอาจเกิดขึ้นในปัจจุบัน และอนาคตแล้วแต่เงื่อนไขของการให้ผลของวิบากกรรม

3) กรรมในบาสิ แบ่งออกเป็น 3 ประเภท

1. ตามคุณภาพของกรรมมี 2. อย่าง คือ กรรมชั่ว (อกุศลกรรม) และกรรมดี (กุศลกรรม)

2. ตามทางแห่งการทำความกรรมมี 3 อย่าง คือ ทางกายเรียกว่า กายกรรม ทางวาจา เรียกว่า วาจกรรม ทางใจ เรียกว่า มโนกรรม

3. ตามกรรมที่มีความสัมพันธ์กับวิบาก มี 4 อย่าง คือ กรรมดำมีวิบากดำ กรรมขาวมีวิบากขาว กรรมทั้งดำและขาวมีวิบากทั้งดำและขาว กรรมไม่ดำและไม่ขาวมีวิบากทั้งไม่ดำและไม่ขาว เป็นไปเพื่อความสิ้นกรรม กรรมประเภทนี้ เป็นกรรมที่มีเป้าหมายสูงสุดในทางพระพุทธศาสนามีเจตนาเพื่อจะละกรรมดำ กรรมขาว และกรรมทั้งดำและขาว

4) ในอรรถกถา เรียกว่า กรรม 12 ซึ่งได้มีการรวบรวมไว้เป็นหมวดหมู่ ผลของกรรมทำให้เห็นเป็นรูปธรรมชัดเจนยิ่งขึ้น มีกรรมตามหน้าที่ กรรมตามให้ผลตามลำดับ และกรรมที่รอเวลาในการให้ผลของกรรม

การให้ผลของกรรมแบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ ผลชั้นใน หมายถึง จิตใจให้ผลทันทีที่ทำการกรรมเสร็จ เป็นความรู้สึที่ดีหรือชั่ว สะสมเป็นวิบากตกค้างในใจ รอวันแสดงตัวออกมาเป็นอุปนิสัย ผลชั้นนอกให้ผลเป็นลาภ ยศ สรรเสริญ เสื่อมลาภ เสื่อมยศ นินทา การให้ผลในชั้นนี้ต้องมีองค์ประกอบเรื่อง กาล คติ อุปะธิ และปโยคะ มาเป็นปัจจัยเกี่ยวข้อง การให้ผลของกรรมทั้ง 3 ประเภทในพระไตรปิฎกดังกล่าวข้างต้น เป็นเรื่องของกรรมให้ผลชั้นใน ส่วนการให้ผลของกรรม 12 เป็นการให้ผลชั้นนอก

ส่วน วิบาก กรรม ของ บุคคล ตาม ที่ ปรากฏ ใน อรรถกถา ธรรมบท เป็นวิบากกรรมของพระพุทธเจ้า พระสาวก พระสาวิกา อุบาสก อุบาสิกา บุคคลทั่วไปนั้น โดยจากการการศึกษาวิจัยแล้ว เราสามารถแบ่งเป็นหลักใหญ่ ๆ แบ่งออกได้เป็น 2 อย่าง คือ

1) วิบากกรรมฝ่ายที่เป็นอกุศล หรือ กุศลกรรม คือกรรมชั่ว หรือบาป หมายถึง การกระทำที่เกิดจากเจตนาที่ประกอบด้วยอกุศลสังขาร (เจตสิกฝ่ายไม่ดี) คือเกิดจากเจตนาที่เป็น อปุญญาภิสังขาร หรือกรรมที่เกิดจากอกุศลมูลหรือกิเลส คือโลภะ (ความโลภ) โทสะ (ความโกรธ) และโมหะ (ความหลง) ในอภิธรรมปิฎก เพราะอภัยกตธรรมไม่ปรากฏในพระไตรปิฎกดังที่คัมภีร์มสังคณีกถาถึงสภาวะธรรมที่เป็นอภัยกตได้ว่า วิบากแห่งสภาวะธรรม

รมที่เป็นกุศลและอกุศลซึ่งเป็นกามวจร รูปาวจร อรูปาวจร และที่ไม่นับเนื่องในวิภูฏทุกข์ ได้แก่ เวทนาชั้น สัญญาชั้น สังขารชั้น และวิญญาชั้น สภาวธรรมที่เป็นกิริยา ไม่เป็นกุศล ไม่เป็นอกุศล และไม่เป็นวิบากแห่งกรรม และธาตุ ที่ปัจจัยไม่ปรุงแต่ง สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า เป็นอภัยกถุ

2) วิบากกรรมที่เป็นกุศล คือกรรมดี หรือบุญ หมายถึงการกระทำที่เกิดจากเจตนาที่ประกอบด้วยกุศลสังขาร (เจตสิกฝ่ายดี) คือเกิดจากเจตนาที่เป็นปัญญาวิสังขาร หรืออนุชาวิสังขาร หรือกรรมที่เกิดจากกุศลมูล (สังขารหรือเจตสิกที่เป็นความรู้สึกรู้จักคิด หรือสภาพจิตที่ดีอันเป็นพื้นฐานของการกระทำที่ดี) คือ อโลภะ (ความไม่โลภ) อโทสะ (ความไม่โกรธ) และอโมหะ (ความไม่หลง) ทั้งสองประการนี้ปรากฏค่อนข้างมากในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท แม้ในบางครั้งจะเป็นวิบากกรรมที่เป็นฝ่ายอกุศล หรือวิบากกรรมที่เป็นกุศลเพียงเศษกรรมเล็กน้อยก็ตามแต่ก็มีผลข้ามภพข้ามชาติไม่รู้จักจบสิ้น จนกว่าวิบากกรรมเหล่านั้นจะได้รับการชดใช้จนหมดไป

แต่วิบากกรรมของพระพุทธเจ้า ของพระสาวก สาวิกา และของอุบาสก อุบาสิกา สรุปลงในกรรม 12 ในข้อที่ 3 และ ข้อที่ 4 อปราชญ์เวทนิยกรรม คือกุศลกรรมหรืออกุศลกรรมที่ทำในขณะแห่งชวนเจตนาดวงที่ 2-6 กรรมนี้ให้ผลได้เรื่อยไปในอนาคตเมื่อเลยจากภพหน้าไปแล้วคือได้โอกาสเมื่อใดก็ได้ผลเมื่อนั้น ไม่เป็นอโหสิกรรมตราบเท่าที่ยังอยู่ในสังสารวัฏ การให้ผลของกรรมนี้ท่านเปรียบเหมือนสุนัขขึงไล่ตามเนื้อเมื่อสุนัขขึงไล่ทันเนื้อเวลาใดก็จะกัดทันทีดังข้อความในนโรฎปุณณินี่ว่า

วิจิตเกิดขึ้น ที่เป็นชวนกุศลจิตหรืออกุศลจิต จะเกิดซ้ำกัน 7 ขณะ ถ้าเป็นชวนะดวงที่ 1 สามารถให้ผลได้ในปัจจุบันชาติ คือชาติที่ทำการนั้น ถ้าไม่ให้ผลในชาตินั้น ชวนะดวงที่ 1 จะไม่ทำให้เกิดวิบากในชาติต่อ ๆ ไปได้เลย เพราะเหตุว่าชวนะดวงที่ 1 มีกำลังอ่อนกว่าชวนะอื่น เพราะฉะนั้น จึงสามารถให้ผลได้เฉพาะในปัจจุบันชาตินั้น

เพราะฉะนั้น ชวนะดวงที่ 1 จึงเป็นทิวฐัมมเวชนียกรรม คือ กรรมที่สามารถให้ผลในปัจจุบันชาติ แต่ไม่มีใครสามารถรู้ได้จริง ๆ ว่า ขณะที่วิบากจิตนี้กำลังเกิดขึ้นเป็นผลของกรรมใด ๆ จะเป็นผลของทิวฐัมมเวชนียกรรม คือ ชวนจิตดวงที่ 1 ในชาตินี้ หรือเป็นผลของอดีตกรรมในชาติก่อน หรือเป็นผลของกรรมที่ได้กระทำแล้วเนิ่นนานในสังสารวัฏ เพราะเหตุว่าชวนจิตที่เป็นกุศล 7 ขณะ หรืออกุศล 7 ขณะ มีกาละที่จะให้ผลต่างกัน คือ ถ้าเป็นชวนจิตดวงที่ 1 ให้ผลในชาตินั้น ทำให้วิบากจิตเกิดขึ้นในปัจจุบันชาตินั้น ถ้าเป็นชวนะดวงที่ 7 ก็ทำให้วิบากเกิดขึ้นในชาติต่อไป ถ้าเป็นชวนะดวงที่ 2 - 6 เป็นปัจจัยให้วิบากจิตในชาติหลัง ๆ ต่อไปอีกได้ トラบใดที่ยังมีสังสารวัฏเพราะฉะนั้น แต่ละกรรมที่ได้กระทำสำเร็จลงชวนจิตเกิดอีก 7 ครั้ง จนกว่ากรรมหนึ่ง ๆ จะสำเร็จลงไป และจะให้ผลเมื่อความเป็นไปแห่งสังสารวัฏยังมีอยู่กรรมนั้นจะชื่อว่า เป็นอโหสิกรรมย่อมไม่มีกรรมทั้งหมดนั้นควรแสดงด้วย

(เรื่อง) พรานสุนัข เปรียบเหมือนสุนัขที่นายพรานเนื้อปล่อยไปเพราะเห็นเนื้อจึงวิ่งตามเนื้อไปทันเข้าในที่ใดก็จะกัดเอาในทีนั้นแหละฉันใดกรรมนี้ก็ฉันนั้นเหมือนกันได้โอกาสในที่ใดก็จะอำนวยผลในที่นั้นทันทีขึ้นชื่อว่าสัตว์จะรอดพ้นไปจากกรรมนั้นเป็นไม่มี และอโหสิกรรมคือกรรมที่เลิกให้ผลหรือไม่มีผลหมายถึงกรรมที่ไม่ได้มีวิบากแล้ว (ในอดีต) จักไม่มีวิบาก (ในอนาคต) และย่อมไม่มีวิบาก (ในปัจจุบัน) ดังในคัมภีร์ปฏิสัมภิทามรรคแสดงไว้ว่า “กรรมได้มีแล้ววิบากแห่งกรรมไม่ได้มีแล้ว กรรมมีอยู่วิบากแห่งกรรมไม่มีกรรมจักมีวิบากของกรรมจักไม่มี” ดังข้อความว่า “ที่เป็นกรรมมีชื่อเรียกว่าอโหสิกรรมตามหลักของหมวด 3 (ติกะ) ดังนี้คือผลของกรรมมิได้มีแล้ว 1 ผลของกรรมจักไม่มี 1 ผลของกรรมไม่มีอยู่ 1” คัมภีร์มโนรถปุรณิไม่ได้อธิบายอโหสิกรรมไว้โดยถือว่าอโหสิกรรมเป็นเพียงอาการที่กรรมต่าง ๆ ไม่ให้ผลเป็นเพียงคำที่ใช้อธิบายกรรมอื่น ๆ แทรกอยู่ในที่ต่าง ๆ จึงไม่นับเป็นกรรมอย่างหนึ่งต่างหาก

ดังนั้นผลของวิบากกรรมจึงส่งผลให้พระพุทธเจ้า ของพระสาวก สาวิกา และของอุบาสก อุบาสิกาได้รับผลข้ามภพข้ามชาติไป จนถึงกลายเป็นอโหสิกรรม เพราะว่าพระองค์และพระสาวก สาวิกา ได้หลุดพ้นจากอาสวะกิเลส เข้าสู่ นิพพาน ผลกรรมไม่สามารถตามไปได้เลยกลายเป็นอโหสิกรรม ดังได้กล่าวไว้แล้ว

บรรณานุกรม

- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2525). **พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถาแปล ชุด 91 เล่ม.**
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- คณะสายธรรม. (2535) **กรรม.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิอิทธิธรรม มหาธาตุ
วิทยาลัย.
- บุญเสมอ แดงสังวาลย์. (2546). **เกิดเพราะกรรม.** พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร: แสงดาว.
- พระพรหมโมลี (วิลาศ ญาณวโรป.ธ.9). (2545). **กรรมที่ปณี เล่ม 1.** กรุงเทพมหานคร: ดอกหญ้า.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2542). **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงขยายความ (พิมพ์ครั้งที่ 8).**
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. (2547). **ธมมปทฎกถา (ปจโม ภาโค).**
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.